

YOKSULLARIN KENDİ ÖZEL DURUMLARI İLE FARKINDALIKLARINA DAİR BİR

ALAN ÇALIŞMASI: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ ÖZET

Hande ŞAHİN¹

Zuhâl ÇİÇEK²

ÖZET

Yoksulluk, dünyada giderek derinleşen bir problem haline gelmektedir. Bu durum, olgunun sosyal bilimler literatüründe ağırlıklı bir yere sahip olmasına neden olmuştur. Bu alandaki literatürün ağırlıklı kısmı yoksulluğun nasıl tanımlanacağı ile ilişkilidir. Yoksulluğun nasıl tanımlanacağı sorunsalı, olguya nasıl yaklaşıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Hazırlanmış olan bu çalışma yoksulluğu bizzat yaşayan kişilerin, yoksulluğu nasıl tanımladıklarına odaklanmaktadır. Bu çerçevede şu sorulara cevap aramayı amaçlamaktadır: Yoksul kişiler kendilerini yoksul olarak görmekte midir? Kendi öznel durumlarının ne derece farkındadırlar? Yoksul olmaları, Türkiye'nin problemlerini değerlendirmelerinde ve gelecek beklentileri üzerinde belirleyici midir? Bu sorulara cevap aramada, çalışmaya öznel yoksulluk kavramı ve Mann'ın sınıf bilinci teorisi çıkış noktası olmuştur. Çalışma Denizli ilinde 200 katılımcıyı kapsayan bir alan çalışmasıdır. Çalışmanın cevap aradığı sorular çerçevesinde katılımcıların hepsine anket uygulanmıştır. Örneklem grubunu oluştururken gelir durumu kötü olan kişilerin seçilmesi tercih sebebi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yoksulluk Bilinci, Sınıf Bilinci, Yoksulluğun Küreselleşmesi

A Field Study on the Self-Awareness of the Poor People for Their Own Subjective Conditions:
Denizli Case Study

ABSTRACT

Poverty gradually becomes a deepening problem in the world. This case has caused this phenomenon to occupy an important place in the literature of social sciences. This literature mainly concerns itself with the definition of poverty. The problem of how to define poverty is directly related with the way this phenomenon is approached. This study focuses on how the people who experience poverty personally define poverty. Within this frame answers to these questions have been sought: Do poor people see themselves as poor? In what degree are they self-aware of their own subjective positions? Does being poor become a determinant in the way they evaluate the problems of Turkey and their future expectations?

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

The concept of subjective poverty and Mann's theory of class consciousness have functioned as a starting point in the search for answers to these questions. The study is a field study involving 200 participants from the city of Denizli. A survey within the frame of the asked questions has been applied on all participants. While forming the sample group people with lower income level have been preferred.

Keywords: Poverty, consciousness of poverty, class consciousness, globalisation of poverty

GİRİŞ

Yoksulluk, nüfusun belli bir bölümünün, birçok farklı nedene bağlı olarak yaşadığı coğrafyada içinde bulunan zamana ait asgari yaşam standartlarına sahip olacak yeterli kaynağa ulaşamamasıdır. (Mingione, 1993:324). Mingione'nin tanımı oldukça geneldir. Sosyal bir problem olarak, yoksulluğa nasıl yaklaşılacağı konusunda belirgin bir yol haritası sunmaz. Bu belirsizlik temelde, yoksulluğun biyolojik mi toplumsal mı bir problem olarak kabul edileceği sorusuna dayanmaktadır. Yoksulluğun biyolojik mi toplumsal bir gerçeklik olduğu sorunsalı, olgunun nasıl tanımlanacağına yeni bir problem olarak karşımıza çıkar. Yoksulluğa nasıl yaklaşılacağı sorunu, literatürde olguya dair birçok tanımın olmasını da beraberinde getirmektedir.

Bazı tanımlar, yoksulluğu salt bir biyolojik problem olarak ele alıp, asgari ihtiyaçlara odaklanırken bazı tanımlar yoksulluğun toplumsallığından yola çıkarak karşılaştırmalara dayalı analizler yapar. Örneğin göreceli yoksulluk, toplumdaki gelir dağılımını, baz alarak bireyin yaşam standartlarını, diğer bireylerle karşılaştırır. Böylece insanları birey olmaktan öte toplumsal bir varlık olarak kabul eder. Mutlak yoksulluk ise insanın hayata devam edebilmesi için gerekli olan kalori ve besin değerini alamaması, bu beslenmeyi gerçekleştirememesi olarak tanımlanır (Şengül ve Ersoy, 2000: 7-8). Bu tanımların dışında yoksulların kendi öznel durumları ile ilgili değerlendirmeleri temel alan yoksulluk tanımlamaları vardır. Öznel yoksulluk kavramı bu çevrede geliştirilmiştir.

Öznel yoksulluk kavramı da yoksulluğa nasıl yaklaşılması gerektiği konusuna yeni bir boyut kazandırır ve yoksullukla ilgili başka bir probleme cevap arar. Yoksulluk, kim tarafından tanımlanmalıdır? Onu yaşayanlar mı, yoksa uzmanlar ve teorisyenler tarafından mı tanımlanmalıdır?

Öznel yoksulluk kavramı, kişilerin kendilerini yoksul görüp görmediklerinden yola çıkar. Büyük ölçekli anketler aracılığıyla kişilerin mevcut öznel koşulları üzerinden kendilerini "yoksul" görüp görmedikleri ortaya çıkarılmakta ve bir öznel yoksulluk çizgisi belirlenmektedir (Erdugan, 2010:11). Öznel yoksulluk ölçümlerinin sağladığı avantajlarından biri, bazen bir araştırmacının yoksul olarak nitelediği bir kişi veya grubun kendisini öyle görmediğini veya bunun tersini ortaya çıkarması olmuştur. Öte yandan, şükürçülük, eldekiyle yetinme, kadercilik kültürünün yaygın olduğu Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülkede yoksulluk hatta açlık sınırının altında geliri olup ta kendisini yoksul saymayan bireylere rastlanmaktadır (Alemdar vd., 2012:3). Benzer bir duruma İnsel de dikkat çeker. İnsel (2005:2)'e göre öznel yoksulluk tanımını baz alınarak yapılan araştırmalarda öyle sonuçlar çıkabilmektedir ki zengin ülkelerde öznel yoksulluk daha yüksektir, insanlar kendilerini daha fakir görürler. Fakir ülkelerde yapılan anketlerde "zengin misiniz, yoksul musunuz" diye sorulduğunda, aslında nesnel olarak

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

yoksul olan kişilerin bir kısmının, kendilerini yoksul olarak tanımlamadıkları görülür. Çünkü etraflarında zengin kimse yoktur, kıyas yapamazlar. Yoksulluk, aynı zamanda kendini bir başkasıyla, kendi benzerleriyle ve etrafindakilerle tanımlamaktır. Kuşkusuz ki bu tanımların hiçbiri bir diğerinden daha doğru değildir. Sadece yoksulluk olgusuna nasıl yaklaşılacağı konusunda yöntemsel bir zemin sunarlar. Hatta bazen birbirlerini tamamlayıcı nitelikte bile olabilirler.

Hazırlanmış olan bu çalışma, yoksulluğu tanımlamaktan ve ölçmekten ziyade Türkiye’de yoksulların kendi öznel durumlarını nasıl değerlendirdikleri sorusuna Denizli ili özelinde cevap aramayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Mann’ın sınıf bilinci üzerine yapılandırıldığı teorisi ve onun temel basamaklarından yararlanılmıştır. Bu basamaklar yardımıyla yoksulların kendilerini nasıl tanımladıkları ve toplumsal yapı içinde kendilerini nerde gördükleri üzerine çıkarımlarda bulunulmuştur. Bu noktada önemle belirtilmesi gereken nokta çalışmada yoksulların genel olarak bir sınıf olarak kabul edilmediğidir. Çalışmanın temel varsayımı, yoksulluk olgusunun doğrudan sınıfsal konumla ilişkili olduğudur. Ancak yoksulların salt bir sınıfı temsil ettiğini söylemek oldukça zordur. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yoksullar ağırlıklı olarak alt sınıfının temsilcileridir ancak orta sınıf olarak kabul edilen kesimler içinden de yoksulluk sınırının altında yaşayan birçok kişiye rastlanılmaktadır. Bu yüzden sahip olunan sınıfsal konum ve yoksulluk olguları aynı şey olmamakla birlikte madalyonun iki yüzü gibidirler. Birbirleri hakkında derin ipuçları verirler. Örneğin yoksul olan bir kişinin hiçbir zaman üst sınıfa mensup olabileceği düşünülemez.

Mann’ın analizi ilişkili olarak kişilerin Türkiye’deki mevcut problemler içinde yoksulluğu nereye konumlandıkları sorulmuştur. Böylece yoksulluğun gündelik hayatta deneyimlenmesinin, topluma ait mevcut problemleri değerlendirmede bir farklılık ve farkındalığa neden olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Ayrıca katılımcılara gelecek kaygıları ve kendi durumlarından memnun olup olmadıkları ile ilgili sorular da yönelmiştir.

1. YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluk, 20 ve 21. yüzyılda sosyal bilimlerin en çok odaklandığı konulardan biridir. Yoksulluk yeni bir olgu değildir. Ancak yoksulluk üzerine yapılan tartışmaların bu denli yoğunluk kazanması ve farklı sosyal bilim disiplinlerin gündemine girmesinin birçok farklı nedeni bulunmaktadır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri 20. yüzyılın sonu ile birlikte yoksulluğun salt azgelişmiş ülkelerin problemi olmaktan çıkıp gelişmiş ülkeleri de içine alacak şekilde çok geniş kitlelerin yaşam standartlarında kayıplara ve bozulmalara neden olan bir fenomen haline gelmesidir. Choussudovsky (1998:29)’un deyimiyle yoksulluk küreselleşmektedir.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

Yoksulluğun literatür içinde önemli bir yer işgal etmesinin diğer bir sebebi de gelir dağılımı eşitsizliğinin giderek büyümesidir. Bu durum, birçok sosyal bilimciyi yoksullukla ilişkilendirilen analizlerin yapılmasına itmektedir. Öyle ki dünya nüfusunun % 10'u dünya gelirlerinin % 75'ini paylaşmaktadır. Bu da kişi başına yıllık 30,000 ABD dolarına denk gelmektedir. Buna karşın 6 milyarlık dünya nüfusunun yaklaşık yarısı (2,8 milyarı) günlük 2 dolar yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu nüfusun 1,2 milyarı 1 dolar yoksulluk sınırının da altında kalarak çok daha kötü koşullarda yaşamaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı Raporu, 2005). Demiral'ın çalışmasında da vurguladığı üzere dünyanın en varlıklı % 5'lik kesimi, dünya gelirin üçte birine, % 5'lik kesimi ise dünya gelirin yarısına sahiptir. Buna karşın dünyada alt gelir grubunda yer alanların %50'si dünya gelirlerinin %8,5'una, en alt seviye bulunanlar ise %0,8'ine sahiptir (2007:48).

Bugün dünya nüfusunun %20'sini oluşturan zenginler gelirin %86'sına sahipken bu oran dünya nüfusunun %60'ını oluşturan orta gelirli kesim için %13'e, diğer %20'yi oluşturan yoksullar için ise %1'e inmiştir. Ülkeler bazında değerlendirme yapıldığında yoksul ülkeler kategorisinde yer alan ve toplam nüfusun %85,2'sini oluşturan ülkeler dünyada gelirin %21,5'ine sahipken toplam nüfusun %14,7'sini oluşturan OECD ülkeleri gelirin %77,9'una sahiptir. Sahra altı Afrika'nın %29,3'ü, Güney Asya'nın %39,2'si, Doğu Asya'nın ve Pasifik'in %23,7'si günde bir doların altında geçiniyorken aynı oran Avrupa ve Orta Asya ülkeleri için %1,9'dur (Bilen ve Şan, 2005, s. 11). Bununla birlikte son 20 yıl içinde dünya gelirlerinden en yüksek pay alan %20'lik kesimin payının %70'den %85'e çıktığı görülürken en düşük pay alan %20'lik nüfusun payı %2,3'ten %1,4'e düştüğü görülmüştür (Demiral, 2007:48-50).

Küresel olarak dünya 21. Yüzyılın başında 1960'lara kıyasla iki kat daha eşitsiz hale gelmiştir. Nitekim 1960'da dünya nüfusunun %20 oranındaki en zengin insanların elde ettikleri gelir, en yoksul 1 milyar kişinin gelirinden yaklaşık 30 kat fazlayken 1990'ların sonunda bu oran 1'e 60 olmuş ve zengin ülkeler dünya gelirin beşte dördünü elde etmiştir (Kaya, 2007:76-79).

Rakamlardan da görüldüğü üzere önemli bir küresel sorun olarak duran yoksulluğun nedenleri ve çözümleri bağlamında farklı yaklaşımlar ve tanımlamalar kullanılmıştır. Modern kapitalist toplum ve piyasa ilişkilerinin belirleyiciliğinde, 18. Yüzyıldan 1960'lara kadar, yoksulluğun kavramsallaştırması ağırlıklı ekonomik temelli olmuştur. Ancak 1960'lardan itibaren yoksulluğun bireysel mi yoksa kapitalist piyasa ilişkilerinin bir ürünü mü olduğu ya da kültürel mi yoksa yapısal mı olduğu tartışılmıştır. Günümüzde ise yoksulluk olgusunun bireysel refah ve sorumluluk, sosyal ve kültürel bütünleşeme, sosyal dışlanma, sınıf-alt sınıf-sınıf altı, yoksulluk kültürü, ayrımcılık, sosyal patoloji, toplumsal

einsiyet, ırk, etniklik, mekânsal ayrılmışlık, çalışma refahı gibi kavramlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir (Gül ve Sallangül, 2008:57).

2. YOKSULLUĞUN FARKINDA OLMAK

M. Mann'ın *Consciousness and Action Among The Western Working Class* adlı kitabında sınıf bilinci olgusunu dört temel öge üzerinden inceler. Bu ögeler yardımıyla işçilerin sınıfsal konumlarına dair bir bilince sahip olup olmadıklarını tartışır. Hazırlanmış olan bu çalışmada, Mann'ın sınıf bilincini ile ilgili kullandığı temel ögelerin yoksulların kendi öznel durumları ilgili değerlendirmelerini analiz ederken bir şablon sunabileceği varsayılmıştır. Bu analiz temelde öznel yoksulluk olgusu ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü çalışmaya katılan kişilerin kendi öznel değerlendirmelerine dayanmaktadır. Ayrıca çalışmanın giriş bölümünde bahsedilen öznel yoksulluk kavramının kendi içinde barındırdığı handikapların pratiğe nasıl yansıdığı da böylesi bir yöntem yardımıyla çözümlenebilecektir. Böylece bu ögeler yardımıyla Mann nasıl ki işçi sınıfının sınıfsal bir bilince sahip olup olmadığını tartışabiliyorsa, çalışma da yoksulların kendi yoksulluklarına dair bir bilince sahip olup olmadıkları ile ilgili çıkarımlarda bulunulabilecektir.

Mann, analizinin ilk aşamasında kişilerin kendilerini içinde buldukları sınıfa ait hissedip hissetmediklerini sorgular. Kişilerin sınıf bilince sahip olabilmesi için öncelikli olarak kendilerini o sınıfın bir parçası olarak görmeleri gerekmektedir (Mann, 1973:12). Mann bu aşamada işçilerin kendilerini ve işçi olmayı tanımlama biçimlerine odaklanır Benzer şekilde kişilerin kendi yoksulluklarına dair bir bilince sahip olup olmadıklarını anlamak için kişilerin kendilerini yoksul olarak görüp görmedikleri sorgulanabilir. Bu çerçevede yoksul olmaktan ne anladıkları, kimleri yoksul olarak gördükleri da önemlidir. Mann analizinin ilk basamağı ile ilişkili olarak katılımcılara yoksul kimdir diye sorulmuştur. Ayrıca bu aşama ile ilişkili olarak katılımcılara kendilerini toplumsal olarak hangi sınıfa ait hissettikleri de sorulmuştur.

Mann'ın analizinin ikinci aşaması, ilk aşamayı bütünler niteliktedir. Kişinin kendini tanımlayabilmesi karşısındaki tanımlayabilmesine bağlıdır. Çünkü Mann (1973: 12)'a göre kişi karşısındaki tanımlarken aslında kendini tanımlar. Karşıtlık, kimliğin desteklenmesini ya da pekiştirilmesini sağlar. Bu aşama ile ilişkili olarak katılımcılara zengin kimdir diye sorulmuştur. Mann'ın analizinin üçüncü aşamasını kişinin sınıf kimliğini, kendi sosyal durumunun ve toplumun karakteristiğini tanımlayıcısı olarak görmesi gelmektedir. Yani kişi, içinde bulunduğu topluma ve onun temel problemlerine dair değerlendirmeler ve çıkarsamalar yaparken kendi sınıf kimliğini temel referans olarak görmekte midir? Mann bu aşaması ile ilgili olarak çalışmada katılımcılara sizce Türkiye'nin en önemli problemi

nedir diye sorulmuştur. En önemli gördükleri üç problemi işaretlemeleri istenmiştir. Böylece yoksulluğu, Türkiye'deki problemler içinde nereye konumlandıkları öğrenilmek istenmiştir. Başka bir şekilde ifade edilecek olunursa yoksulluk bir problem olarak görülmekte midir yoksa kabullenilesi bir durum olarak mı görülmektedir? Bu çerçevede salt yoksulluk değil işsizlik gibi yoksullukla doğrudan ilişkili olan diğer sosyal problemlere atfettikleri önem de sorgulanmıştır.

Mann'ın analizinin son basamağını alternatif bir toplum arzusu oluşturmaktadır (1973:12). Alternatif bir toplumun arzu edilebilmesi için içinde yaşanılan toplumsal koşullara dair genel bir memnuniyetsizliğin mevcut olması beklenebilir. Bu durum, kişilerin gelecek beklentilerini de şekillendirecektir. Katılımcılara bu aşama ile ilişkili olarak hayatlarından memnun olup olmadıkları, kendi gelecekleri ve çocuklarının gelecekleri ile ilgili beklentilerinin neler olduğu sormuştur. Böylece mevcut koşullarından farklı olarak alternatif bir dünya arzu edip etmediklerine dair çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.

3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUĞUN GÖRÜNÜMLERİ

Cumhuriyetin kurulmasından bugüne kadar Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısında önemli değişimler gerçekleşmiş, modernleşme çabalarıyla Batı ülkelerinin gelişmişlik seviyesine ulaşmak için yapısal dönüşüm politikaları benimsemiştir. Bu süreçte, Türkiye bir yandan geçmiş dönemlerden gelen sosyo-ekonomik sorunları çözmeye çalışırken diğer yandan da özellikle 1980 sonrasında hakim olan küresel dünyanın gerektirdiği koşulları yerine getirmek için farklı stratejiler izlemek zorunda kalmıştır. Sosyo-ekonomik değişim ve dönüşüm serüveninde izlenen bu politikalar, geçmişten aktarılan ve günümüzde de varlığını devam ettiren sorunlar yaratmıştır. Bu sorunlardan ilki ve en önemlisi giderek artan yoksulluk olmuştur.

Türkiye'deki yoksulluk sorununa önemli yapısal dönüşümler odağında bakıldığında ilk evre olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1960'lara kadar uzanan yoğun birikim dönemidir ki bu dönem yeni bir ulus-devletin yaratılması ve modernite projesi kapsamında yapısal dönüşümlerin başlatılması şeklinde tanımlanmaktadır. 1960 sonrasında üretim-birikim-düzenleme biçimi büyük ölçüde değişmiş ve daha yaygın bir birikim, büyük ölçekli üretim ve batıdaki içeriği ile gerçekleştirilmese de sosyal refah devletine geçiş gündeme gelmiştir. Bu dönem (1960-1980), nüfus artışının ve göçün kentlerde yarattığı sorunların ağırlaşması ile ön plana çıkmaktadır. 1960'lı yıllarda büyümeyi ucuz işgücü ile destekleyen nüfus artışı-göç-gecekondu süreci giderek kalıcı bir nitelik kazanmış ve sonraki dönemde kendini besleyen bir sarmal oluşturmuştur (Eraydın, 2006:27).

1980'li yıllarla birlikte yoksulluk sorunu farklı bir boyut kazanmıştır. Bu dönemde uygulanan politikalarla işsizlik, gelir dağılımı dengesizliğinin artması, toplumsal ve mekânsal kutuplaşmaların

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

belirginleşmesi, sosyal adalet düşüncesinin gerilemesi, kamusal hizmet alanlarının daraltılması gibi yoksulluk olgusunu besleyen süreçler olmuştur (Kaygalak, 2001:128-130). Türkiye’de 1980 öncesi süreçte yoksulluk sorununa yönelik politikalarda toplumsal ve siyasal ilişkilerin temel aktörü olan devletin güçlü konumu dikkat çekmektedir. Devletin en belirgin rolü toplumda sınıflar arasındaki ilişkilerde hakem rolü oynamaktır. 1980 öncesinde sahnelenen oyun büyük ölçüde kuralları belirli bir oyundu. Bu oyunda zenginliğin ve yoksulluğun kuralları ve toplumsal konumlar belli idi. Devlet dışında bağımsız projeler söz konusu değildi. 1980’lerle birlikte ekonomik alandaki değişimlere bağlı olarak sınıflar arasındaki bu uzlaşma sarsılmıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005:120-122).

1980 ve sonrası döneme gelindiğinde ise modern Türkiye’nin ekonomik tarihinde önemli bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Dönüşüme damgasını vuran ekonomik değişim ise üretim-birikim-pazarlama sistemlerinde büyük ölçüde esnekliği vurgulayan neo-liberal ekonomik politikalardır. Bu dönemim karakteristik özelliği ise IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin karar ve yetkilerinin ulusal karar ve yetkilerinin önüne geçmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Gürses, 2006:59-74; Kurtuluş, 2005:77-127). Küreselleşme süreciyle başlayan ulus devletin ve kurumların gerilemesi, Türkiye’nin geleneksel refah rejimi içerisinde anlamlanan toplumsal ilişkilerin kuralılaşmasını sağlayarak geniş toplumsal kesimleri yeni risk koşullarının etkisine açık hale getirmiştir. Özellikle küresel ekonomik uygulamaların ulus devletin kendi sınırları içerisinde bilinen güçlü rolünü oynama becerilerini elinden almasının yarattığı belirsizlik, risk algısını derinleştirmiştir. Ulus devletleşme sürecinin eksik bıraktığı alanlar, geleneksel refah rejimi içerisinde enformel kanallarla beslenen dayanışma ilişkilerinin toplumsal zeminini belirlemektedir. Yeni sürecin ortaya çıkardığı toplumsal yapı, enformel dayanışma kanallarının yeni dinamiklerini aşındırmaktadır. Yoksullaşma bu süreçte geniş toplumsal grupları mekana bağımlı kılarak izole etmektedir (Yılmaz, 2008: 163).

Bu dönemde küresel bütünleşmeden beklentiler artmış, süregelen sorunlarla birlikte yeni koşullara uyum çabaları giderek parçacı bir yapı kazanmış, sorunlar ile çözümleri farklılaşmıştır. Böylelikle, her sorunun çözümünün arandığı devlet daha önceki dönemde kendisine yüklenen rolleri yeterince yerine getiremeyeceğini de belirtmeye başlamıştır. Bugün bu birikim süreci devam etmektedir. Ancak zaman içinde dezavantajlı grupların dış dünya ile ilişki halinde sağlanan gelişmeler içinde yer alması mümkün olmadığından, sistemin dışına doğru itilmesi hızlanmıştır. Bu durum gizli yoksulluktan açık yoksulluğa geçişle ortaya çıkmakta, kentlerde yığılan düşük becerili ve düşük eğitilmiş gruplar için en temel sorun işsizlik olarak gündeme gelmektedir. Kentsel rantların sağlandığı tampon mekanizmalar azalırken “Avrupa Birliği” içinde yer almak her kesim tarafından satın alınan bir umut olarak gündeme gelmiştir (Eraydın, 2006:27).

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

Türkiye'nin yoksulluk sorununa yeni boyutlar kazandıran diğer dinamikler hem siyasal hem de ekonomik yaşama önemli ölçüde etkileyen askeri darbeler ve ekonomik krizlerdir. Özellikle 1980 darbesi ve sonrasında ortaya konan 1982 anayasası eğitimden işgücüne, kurumların işleyişinden politik yapıya kadar hemen her alanda yeni yasal düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Bunu izleyen 1994 krizi, 24 Ocak kararları ve Şubat 2001 krizi gibi Türkiye tarihinde kritik önem taşıyan olaylar, üretim, pazarlama, işsizlik, finans, gelir dağılımı, eşitsizlik gibi konularda radikal dönüşümlere yol açmıştır. Bu dönüşümlerin özellikle düşük gelir grupları üzerinde yıkıcı etkileri olmuştur. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak yoksullar daha çok yoksullaşırken yeni yoksullar tartışılmaya başlamıştır.

Bütün bu yapısal değişimlerin yol açtığı yoksulluğa oransal düzlemde bakacak olursak Türkiye'de kişi başına yoksulluk sınırının 4 dolar olduğu görülmektedir. Türkiye'deki yoksulluk olgusu eşitsiz gelir dağılımından kaynaklanmaktadır. 1987'deki Devlet İstatistik Enstitüsü'nün araştırmasına göre nüfusun en üst %20'lik dilimi gelirin %49.9'una, en düşük %20'lik dilimi ise %5.2'sine sahiptir. 1994'teki DİE araştırmasında ise nüfusun en üst %20'lik dilimi gelirin %54.9'una, en düşük %20'lik dilimi ise %4.9'una sahiptir. Diğer bir deyişle 1980'lerden 1990'lara Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliği giderek artmıştır (TÜSİAD, 2007).

Dünya Bankasının yoksullukla ilgili raporunda yer alan verilere göre, Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 20'lik kesiminin gelirden aldığı pay yüzde 6.1'de kalırken, en zengin yüzde 20'nin aldığı pay ise yüzde 46.7 düzeyinde seyretmektedir. İkinci en yoksul yüzde 20 gelirden yüzde 10.6, üçüncü yüzde 20'lik dilim yüzde 14.9 ve dördüncü yüzde 20'lik dilim ise yüzde 21.8 oranında pay alabilmektedir. Rapora göre Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 10'u gelirden sadece yüzde 2.3 oranında pay almaktadır. En zengin yüzde 10'luk kesimin aldığı pay ise yüzde 30.7'ye kadar çıkmaktadır. Rakamlarına göre 343 milyar dolar olan millî gelirden en alttaki 7 milyon kişi 6.9 milyar dolarlık bir paya sahiptir. Diğer deyişle bu kesimler için yıllık kişi başı gelir 985 doları ancak bulmaktadır. Ülkemizde en zengin 7 milyon kişinin yıllık ortalama geliri ise kişi başına 13 bin dolar civarındadır (Altay, 2007:354).

Ülkemizde yoksulluk sınırında yaşayan diğer deyişle gıda yoksulu olan nüfus verilere göre yılı yaklaşık olarak 926 bin kişi civarındadır. Ayrıca, gelir durumundaki eşitsizliğin durumunu gösteren ölçütlerden biri olan "gini katsayısı", 0.42 oranı ile Türkiye açısından Avrupa ülkeleri arasında en kötü gelir dağılımını yansıtmaktadır. BM'ler Kalkınma Programının yoksulluk alanında yaptırdığı son araştırmada Türkiye'de "yeni bir yoksulluğun" artmakta olduğu dile getirilmiştir (UNDP, 2005).

Bu teşhisi destekleyici bulgular Buğra ve Keyder (2003: 8) tarafından UNDP için yapılan bir araştırmada da yer almaktadır. Türkiye'de ve dünyada son yıllardaki küresel dönüşümün hızlandığı

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

yapısal dönüşümlerin yeni bir yoksulluğu öne çıkardığı ileri sürülmektedir. Türkiye’de 1990’lı yıllarda görülen yoğun iç göç dalgalarının toplumsal yapıyı “ayırışma” ve “kutuplaşma” yönünde etkilediğini, buna paralel olarak sanayide istihdam imkanlarının daralmasının, yeni nüfusun “modernleşmesi” ve “bütünleşmesi” açısından çözümü zor sorunlar meydana getiren “yeni yoksulluk” olgusunu ortaya çıkardığını ifade etmişlerdir.

Türkiye’de yoksulluk bağlamında yapılmış araştırmaların hane halkı gelir ve hane halkı tüketim harcamaları anketlerinin verilerine göre, 1987-1994 yılları arasında seçilmiş bazı iller için günlük 2450 kalori ihtiyacı dikkate alındığında yoksulluk sınırı, kişi başına 1987’de 284.700 TL, 1994’de 96.360 TL olarak bulunmuştur. Bölgeler itibariyle ferdî yoksulluğun en yüksek olduğu üç bölge ise, sırasıyla %43.8 ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu, %26.3 ile İç Anadolu ve %18.55 ile Akdeniz bölgeleri olarak tespit edilmiştir. Yoksulluğun en az görüldüğü bölgeler ilse %3.01 ile Ege ve Marmara olmuştur. Bununla birlikte, %5’lik hane halkı dağılımları dikkate alındığında Türkiye’de 1987 yılı itibariyle hanelerin %15.27’sinin, nüfusun da %14.24’ünün, 1994 yılı itibariyle de hanelerin %17.27’sinin nüfusun ise %16.24’ünün yoksul olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde yoksul sayısı yaklaşık olarak 7.5 milyondan 10.0 milyona yükselmiş ve yıllık ortalama yoksulluk artış hızı yüzde 4.0 civarında gerçekleşmiştir (Demircan, 2007:265).

Türkiye’de mutlak yoksulluk olarak sınıflandırabileceğimiz kesimin sayısı olarak nispeten az olmakla birlikte gelir dağılımının oldukça bozuk olduğu görülmektedir. Türk İstatistik Enstitüsü’nün ülke nüfusunu %20’lik dilimlere ayırarak yaptığı araştırmada birinci dilimin (en yoksul kesimin) milli gelirden aldığı pay, 1994-2005 yılları arasında %4.9’dan %6.1’e, ikinci dilimin (az yoksul kesimin) %8.6’dan %11.1’e, üçüncü dilimin (orta gelir grubunun) %12.6’dan %15.8’e, dördüncü dilimin (az zengin kesimin) %19’dan %22.6’ya yükselmiştir. Buna karşılık beşinci dilimin (çok zenginler) ise %54.9’dan %44.4’e gerilediği sonucuna ulaşılmıştır (TÜİK, 2007).

Bununla birlikte AB İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından AB üyesi 25 ülke ve AB’ye aday olan üç ülkede 2001 yılındaki gelir seviyeleri temel alınarak yapılan “Yeni Üyeler ve Aday Ülkelerdeki Farklılıklar” başlıklı araştırmaya göre, kişi başına düşen milli gelirin %60’ından düşük gelir seviyeleri fakirlik sınırının altında kabul edilmiştir. Bu araştırmaya göre, Türkiye nüfusunun %23’ü yoksulluk sınırında yaşamaktadır. AB üyesi ülkelerdeki yoksulluk sınırında yaşayan kişi ortalaması ise %14’tür. Fakirlik sınırı satın alma gücü standartlarına göre incelendiğinde ise Türkiye, Bulgaristan ve Romanya’nın üstünde yer almaktadır (Demiral, 2007:48).

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

TÜİK'in verilerine bakıldığında gıda harcamalarına göre hesaplanan yoksulluk sınırına göre, Türkiye'de yoksulluk azalmaktadır. 2004 yılında aç insanların oranı %1.29 iken bu oran 2005 yılında %0.87'ye gerilemiştir. 2004 yılında kentlerde bu oran %0.62 iken, 2005 yılında %0.64'e yükselmiştir. Kırdada ise %2.36 iken, %1.24'e inmiştir. Türkiye'de yaşayan aç insanların sayısının 2004 yılında 918.000, 2005 yılında ise 623.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. 2004 yılında Türkiye'de yaşayan insanların %25.60'ı, 2005 yılında ise %20.50'si gıda ve gıda dışı ihtiyaçlara göre hesaplanan yoksulluk sınırına göre yoksul sayılmaktadır. Türkiye'de 2005 yılında yaklaşık olarak 14.681.000 insan gıda ve gıda dışı harcamalarını karşılayamamaktadır. Kentlerde bu oran %12.83 iken, kırdada %32.95'dir. Kentlerde 5.687.000 insan, kırdada ise 8.994.000 insan gıda ve gıda dışı harcamalarını karşılayamamaktadır (2006).

TÜİK'in 2005 yılı Yoksulluk Çalışması sonuçlarına göre, Türkiye'de çalışanların işteki durumlarına göre yoksulluk oranları değerlendirildiğinde, en yüksek yoksulluk riski taşıyan grup (mevsimlik, geçici) olarak çalışanlardır. Yevmiyeli çalışanların %32.12'si yoksul iken, ülkemizde çalışanları büyük bir kesimini oluşturan ücretli ve maaşlı çalışanların ise %6.57'si yoksuldur. Bu oran kendi hesabına çalışanlarda %26.22 olarak belirtilmektedir (2005).

Türkiye'deki gelir dağılımı oralarına bakıldığında şu sonuçlar çıkmaktadır. 1994 yılı gelir dağılımı verilerine bakıldığında en üstteki %10'luk grup ile en alttaki %10'luk grup arasında 22.5 kat fark olduğu görülmektedir. 2004 yılında ise bu fark 13.4 kate inmiştir. Gelir dağılımında bir düzelse olsa da Türkiye'de gelir dağılımı oldukça bozuktur. 2004 yılında en alt %10'luk grupta bulunan ailelerin ortalama gelirleri 240 milyon TL'dir. İkinci en yoksul %10'luk grupta bulunan ailelerin ortalama gelirleri ise 404 milyon TL'dir. TÜİK'in verilerine göre, 4 kişilik bir ailenin 2004 yılına ait aylık yoksulluk sınırı 429 milyon TL, 5 kişilik bir ailenin aylık yoksulluk sınırı ise 488 milyon TL'dir. Yani, Türkiye'de gelir dağılımının en altında bulunan %20'lik gruba dahil ailelerin aylık ortalama gelirleri yoksulluk sınırının altında bulunmaktadır. Üçüncü %10'luk grupta bulunan ailelerin ortalama gelirleri ise 518 milyon TL'dir. Bu grup ise yoksulluk sınırına çok yakın olduğu için riskli bir gruptur (TÜİK, 2004).

2005 yılında 4 kişilik bir ailenin aylık açlık sınırı 190 YTL, aylık yoksulluk sınırı ise 487 YTL'dir. 2004 yılında %1.29 olarak tahmin edilen açlık sınırının altında yaşayan fert oranı 2005 yılında %0.87'ye, yoksul fert oranı da %25.6'dan %20.5'e düşmüştür. Kırsal kesimde yaşayanların yoksulluk oranı ise %32.95 iken kentsel yerlerde %12.83'dür. Türkiye'deki yoksulluk yaş ve hane halkının kompozisyonu ile ilgilidir. Çocuklar ile çocuklu aileler ortalamadan daha yoksuldur. Yoksulluk üç fertle

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

başladığında eklenen her fertle birlikte artış göstermektedir. Hane halkında yaşlıların bulunması da yoksulluğu arttırmaktadır. Fakat bu ilişki çocuk sayısının etkisi kadar belirgin değildir. 2005 yılında hane halkı büyüklüğü 3 veya 4 kişiden oluşan hanelerde bulunan fertlerin yoksullu oranı %9.36 iken 7 veya daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı %45.99 olarak hesaplanmıştır. Hane halkının türüne göre çocuklu çekirdek aile bulunan fertlerin yoksulluk oranı %18.99 olurken çocuksuz çekirdek ailelerde bu oran %8.55'e düşmektedir. Ataerkil ve geniş aileler için yoksulluk oranı, %27.31'dir (TÜİK, 2005).

Hane halkı reisinin ve diğer aile fertlerinin istihdamda olup olmama durumu yoksulluk üzerinde etkilidir. Hane halkı reisinin işsiz olduğu ailelerde yoksulluk oranı yaklaşık %27 olan toplam yoksulluk oranının üzerinde olup, %35.4'tür. 2005 yılında ücretli maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı %6.57 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran %32.12, işverenlerde %4.8 ve kendi hesabına çalışanlarda %26.22 olmuştur. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı 2003 yılında %39.89, 2004 yılında %40.88 iken 2005 yılında %37.24 olarak tahmin edilmektedir. Bu oran kentte yaşayan hane halkları için %22 düzeyindedir. Sanayi sektöründe çalışanlarda ise 2005 yılında yoksulluk oranı %9.85 olarak hesaplanırken, bu oran 2003 yılında %21.34, 2004 yılında %15.64 olarak hesaplanmıştır. Üç yıllık periyoda bakıldığında yoksulluk oranında en belirgin düşüşün görüldüğü sektör hizmet sektörü olmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe yoksulluk riski azalmaktadır. Okur yazar olmayanlarda yoksulluk oranı %37.81 olurken, ilk öğretim mezunlarında bu oran %22.42, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında %6.79, yüksek okul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde %0.79 olmuştur (Karakurt vd., 2007:428).

Dünya Bankasının verilerine göre, 2005 yılında Türkiye'de %0.01 oranında aşırı yoksulluk içerisinde yaşayan insan bulunmaktadır. Bu insanların sayısı 7.000 civarındadır. Kentlerde bu oran %0 iken, kırdaki %0.04'dür. Bu oranlara rağmen Türkiye'de hala büyük oranda yoksulluk görülmektedir (World Bank Report, 2005).

DİSK/Birleşik Metal İş Sendikası Araştırma Dairesinin 30 Nisan 2007 tarihinde yayımladığı basın bülteninde 4 kişilik bir aile için aylık sınırlı 602 YTL, yoksulluk sınırını ise 2.190 YTL olarak açıklamıştır. Bu sonuçlara göre, aylık sınırlı 403 YTL olan asgari ücretten yüzde 50 daha fazladır. Ayrıca yoksulluk sınırı ise, asgari ücretin beş katını aşmaktadır. Bu rapora göre, Türkiye'de toplumun büyük kesimi yoksulluk sınırının altına yaşamaktadır. Buna göre, Türkiye'nin gittikçe sosyal politikardan uzaklaştığı ve yoksullukla mücadelede hayırseverlik faaliyetine indirgenmeye çalışan bir sürece vurgu yapılmaktadır. Bu araştırmaya göre, Türkiye'de 2005 yılında 1.109.000 kişi günlük 2.15 doların altında yaşamak

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

durumundadır. Dikkat çeken diğer bir nokta kent yoksulluğudur. Bu durum kentlere göçle başlayan kaçak ve çarpık yerleşimin bir sonucudur. Gecekondu bölgelerinde yaşayan insanların sayısının fazla olması, oy potansiyeli nedeniyle seçim dönemlerinde siyasi baskı oluşturmaktadır. Bu durum ise kaynakların verimli ve objektif kullanımı engellemektedir (Demiral vd.,2007:336-337).

Türkiye’de yoksulluğun farklı görünümüne yönelik verilen bu oranlardan yola çıkarak, gelir dağılımında önemli ölçüde eşitsizliğin olduğunu dolayısıyla yoksulluğun da farklı görünümle var olduğunu söylemek mümkündür.

DPT’nin 2007 yılı raporuna göre yoksulluk, özellikle çok çocuklu haneler, eğitim seviyesi düşüleri, yevmiyeliler, işsizler, kendi hesabına çalışanlar, ücretsiz aile işçileri ile tarım ve inşaat sektörlerinde çalışanlar arasında yaygındır*.

2009 yılında Türkiye’de fertlerin yaklaşık % 0,48’i yani 339 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren aylık sınırların, % 18,08’i yani 12 milyon 751 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırlarının altında yaşamaktadır. 2008 yılında bu oranlar sırasıyla % 0,54 ve % 17,11’dir. Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücüne göre 1 Doların altında kalan fert bulunmamaktadır. Buna karşın satın alma gücüne göre kişi başı günlük 2,15 Dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı %0,22, yoksulluk sınırı 4,3 Dolar olduğunda yoksul fert oranı ise % 4,35 olarak tahmin edilmiştir. 2009 yılında, 4 kişilik hanenin aylık aylık açlık sınırı 287 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 825 TL olarak tahmin edilmiştir (TÜİK, 2008-2009).

2008-2009 TÜİK verilerine göre kırsal yerleşim alanlardaki yoksulluk oranı kentsel yerleşim alanlarda olduğundan daha fazladır. Kırsal alanlarda yoksulluk oranı 2008 yılında % 34,62 iken 2009 yılında % 38,69’a çıkmıştır. Kentsel alanlarda ise yoksulluk oranı % 9,38 iken % 8,86’ya inmiştir (2008-2009).

TÜİK verilerine göre hane halkı sayısı arttıkça yoksulluk riski de artmıştır. 2009 yılında hane halkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 9,65 iken, 7 ve daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı % 40,05’dir. 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerden kentsel yerlerde oturanlar için yoksulluk riski % 25,21 iken kırsal yerlerde bu oran % 54,06 olarak tespit edilmiştir. Hane halkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 15,98 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran % 9,86’ya düşmektedir.

*Kır, kent ve bölgesel yoksulluk oranı oldukça farklıdır. 2005 yılı rakamlarına göre kentte yoksulluk oranı (gıda ve gıda dışı harcamaları içeren) %12,83 iken, kırdaki bu rakam %32,95’e ulaşmaktadır. İktisadi faaliyet açısından yoksulluğun en yaygın olduğu kesim tarımda çalışanlardır. Bunun yanı sıra işteki durum itibarıyla en yoksul kesimler, yevmiyeli çalışanlar ve ücretsiz aile işçileridir. Çalışma biçimi açısından en düşük yoksulluk oranı %6,94 oranıyla işverenlere aittir. Çocuk sayısı açısından bakıldığında hiç çocuğu olmayan ya da sadece bir çocuğu olan hane halklarının yoksulluk oranı ortalamadan çok altındadır. Eğitim seviyesi arttıkça yoksulluğun azaldığı görülmektedir. 2005 yılı rakamlarına göre okuryazar olmayan fertlerde %37,81 olan yoksulluk oranı, yükseköğretim mezunlarında %0,79’a düşmektedir. Bkz. Bkz. Devlet Planlama Teşkilatı 9. Kalkınma Planı Komisyon Raporu, 2007, s. 22

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhul Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise % 24,48 olarak tespit edilmiştir. Kentsel yerlerde çocuklu çekirdek ailede yaşayan fertlerin yoksulluk riski % 8,47 iken kırsal yerlerde bu oran % 39,71'dir (2008-2009).

Türkiye'deki yoksulluk profilinin diğer bir niteliği eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riskinin düşmesidir. TÜİK 2009 yılı verilerine göre okur-yazar olmayan ve herhangi bir okuldan mezun olmayanlar arasında yoksulluk oranı %29,84 iken ilkokul mezunu olanlar arasında bu oran % 15,34, lise ve dengi meslek okullarında mezun olanlarda % 5, 34, yüksekokul, fakülte ve lisanüstü eğitim düzeyinde yer alanlarda % 0,71 olmuştur. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise % 24,04 olarak tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin çalışma durumlarının yoksul olma durumlarıyla ilişkisine dair de şu verilere ulaşılmıştır. 2009 yılında ücretli-maaslı çalışanlarda yoksulluk oranı % 6,05 iken, yevmiyeli çalışanlarda % 26,86, işverenlerde % 2,33, kendi hesabına çalışanlarda % 22,49 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise % 29,58 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2008-2009). En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı, 2008 yılında % 37,97 iken 2009 yılında % 33,01 olarak tahmin edilmiştir. Sanayi sektöründe çalışanlarda 2009 yılında yoksulluk oranı % 9,63 olarak hesaplanırken, bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda % 7,16 olmuştur. 2009 yılında ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı % 14,68 ve iş arayan fertlerin yoksulluk oranı % 19,51'dir (TÜİK, 2008-2009).

Türkiye genelinde kişi başı günlük harcaması, cari satın alma gücüne göre 2,15 doların altında kalan fert oranı 2010 yılında % 0,21 iken, bu oran 2011 yılında % 0,14, 2013 yılında %0,06 olarak tespit edilmiştir. 4,3 dolar sınıma göre ise 2010 yılında % 3,66 olan yoksulluk oranı, 2011 yılında % 2,79, 2012'de % 2,27, 2013'de %2,06 olarak tespit edilmiştir. Cari satın alma gücü göre 4,3 dolar sınırı esas alındığında, kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2010 yılında % 9,61 olan yoksulluk oranı, 2011 yılında % 6,83, 2012 yılında %5,88, 2013 yılında %5,13 olarak tespit edilmiştir. Aynı yoksulluk sınırına göre kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranları 2010 yılı için % 0,97, 2011 yılı için ise % 0,94, 2012'de % 0,60, 2013 yılı için %0,64 olarak tespit edilmiştir (TÜİK,2010-2011-2012). Cari satın alma gücüne göre 2,15 dolar sınırı itibarıyla kentsel yerlerin yoksulluk oranı 2012 yılında %0,02 olarak belirtilmiştir. Kırsal yerlerdeki yoksulluk oranı 2011'de %0,13, 2012'de % 0,14 olarak tespit edilmiştir (TÜİK,2010-2013).

TÜRK-İŞ'in yaptığı çalışmada 2013 Haziran ayında 4 kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 1.021.67 TL, gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı (yoksulluk sınırı) ise 3.327.91 TL olarak belirlenmiştir. 2013 Aralık ayı açlık sınırı 1.081.59 TL, yoksulluk sınırı ise 3.523.09 TL'dir. 2014 Haziran ayı verilerine göre, 4 kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 1.158,09 TL, gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı (yoksulluk sınırı) ise 3.772,27 TL olarak belirlenmiştir. 2014 Aralık ayı itibarıyla çalışanların geçim koşullarına dair veriler ise 4 kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 1.232,35 TL, gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı (yoksulluk sınırı) ise 4.014,17 TL olarak tespit edilmiştir (2013-2014).

Yoksulluk oranlarına bölgesel düzlemde bakıldığında TÜİK'in Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın sonuçlarına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 2009'da %13,7 iken 2010 yılı itibarıyla yıllık bazda 2,2 puan azalarak %11,5 olarak tespit edilmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesindeki yoksulların sayısı 61 bin kişi artarak 336 kişi olarak belirlenmiştir. Batı Marmara'da %14,6, Batı Anadolu'da %14,5, Akdeniz Bölgesinde %12,6, Orta Anadolu'da %12,2, Batı Karadeniz'de %14,4 olarak tespit edilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın evrenin Denizli ili merkez ilçesidir. Örneklem ise Denizli merkez ilçesine bağlı Karşıyaka, Sevindik, Yeşilyurt, İlbadi, Anafartalar, Dokuzkavaklar, Sümer, Esentepe, Fatih, Feslikan, Meska, Aktepe semtlerinde yaşayan alt gelir grupları oluşturmaktadır. Örneklem grubu basit tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Örneklem adrese kayıtlı nüfus sayım sisteminden elde edilen verilere göre tespit edilmiştir. Bu semtlerin karakteristik özellikleri Denizli ilinin gecekondular alanlarını oluşturmalarıdır. Örneklem grubu toplam 200 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Anket soruları yarı yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Araştırmanın verilerinin analizinde deneklerin sosyo-ekonomik profillerine ilişkin frekans dağılımlarının yanı sıra değişkenler arasındaki ilişkilerin saptanmasında ki-kare testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri gelir, eğitim, meslek, yaş; bağımlı değişkenleri ise yoksulluk algısı, kendini ait hissettiği toplumsal sınıf, zenginlik algısı, ülke sorunlarına yönelik bakış açısı, geleceğe dair planlardır. Bu değişkenler, örneklem grubun toplumdaki hiyerarşik düzenin neresinde yer aldıklarına dair veriler de sunmaktadır. Gelir ve eğitim gibi değişkenlerinin bireyin sınıfsal konumunun belirlenmesinde önemli değişkenler olduğu bilgisinden yola çıkılarak örneklem grubumuzun gelir ve eğitim düzeyleri, onların yaşam koşullarının çerçevesinin çizilmesinde, sınırlarının belirlenmesinde, içinde bulduklarının nesnel koşulların öznel algılamasında önemli bir kriter olarak kabul edilmiştir.

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yoksulluğu deneyimleyen kesimi daha iyi anlayabilmek ve bu kesimin profilini ortaya koyabilmek için öncelikle örneklem grubunun demografik görünümüne bakmak gerekmektedir. Örneklem 100 erkek 100 kadın olmak üzere toplam 200 kişiden oluşmaktadır. Cinsiyet gruplarının dağılımlarına bakıldığında bir eşitliğin söz konusu olduğu görülmektedir. Buna göre örneklem grubunun %50'si kadınlardan, %50'si erkeklerden oluşmaktadır. Kadın ve erkekler arasındaki bu oransal yakınlık, örneklem grubunun temsili yet gücünü de arttırmaktadır. Örneklem grubunun yaş dağılımının %18'ini 26-30 yaş arası grup, %18'ini 41-50 yaş arası grup, %15.5'ini 21-25 yaş arası grup, %14'ünü 36-40 yaş arası grup oluşturmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, örneklem grubunun %59.5'i 21-40 yaş arası aktif nüfus olarak adlandırılan yaş grubunun üyesi olup, çalışma yaşamında aktif olarak yer alabilecek kişilerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Görüşmeye dâhil olan diğer katılımcıların %9.5'i 51-60 yaş arası grubunu, %4'ü 61 ve üstü yaş grubunu temsil etmektedir. 20 yaş ve altı grubu temsil edenlerin oranı ise %8'dir.

Katılımcılar, çoğunlukla köy kökenlidir (%48.5). Bunun yanı sıra katılımcıların %28.5'i küçük kent, %13'ü kasaba kökenli olduklarını belirtmişlerdir. Tabloda görüldüğü gibi metropol kent doğumlu olanların oranı oldukça düşüktür (%1). Bunun yanı sıra katılımcılar yapılan görüşmelerde çeşitli illerin köy, ilçe ve kasaba yerleşkelerinden göç ettiklerini belirtmişlerdir. Burdur, Aydın, Isparta, Uşak, Mardin, Hakkari bu illerden bazılarıdır. Fakat, katılımcıların çoğunluğu Denizli'nin köy, kasaba ve ilçelerinden kent merkezine sonradan göç edenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, örneklem grubunun çoğunlukla küçük kent ve altı yerleşke doğumlu olduklarını söylenebilir.

Eğitim, günümüz toplumlarında sınıfsal farklılıkları açıklanmasında dikkate alınan temel değişkenlerden biri olmasının yanı sıra bu ölçüt belli bir konumda yer alma istemiyle ilişkilendirilmekle, bireyin mesleğini, sosyal ilişkilerini, yaşam alanını belirlemektedir. Bireyin sosyal statüsü gelir ve eğitim ayrıcalıkları ile belirlenmektedir (Nash, 2003:43-63; Robbins, 2005:13-31; Kane, 2003:403-421). Amerikalı sosyolog Emler ve McNamara, üç farklı İskoç grup üzerine yapmış olduğu bir çalışmada tam zamanlı eğitim görenlerin, işsizlere ve tam zamanlı eğitim görmeyenlere göre daha çok avantaja sahip olduklarını, özellikle üniversite mezunu olanların geleceklerini daha çok güvence altına aldıklarını ve diğer gruplarla kıyaslandığında daha güçlü sosyal bağlar geliştirdiklerini oraya koymuşlardır. Bir kapital formu olarak ele alınan eğitim, bireylere değişebilir nitelikte konumlar sağlamakta, kendi dünyalarını anlamaları yönünde teşvik etmektedir (2007: 67-92).

Örneklem grubunun %59'u ilkökul, %14'ü ortaokul, %10.5'i lise ve dengi okul mezunudur. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %10.5 olarak görülmektedir. Genel olarak bakıldığında örneklem

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

grubunda okur-yazar olmayan ya da diplomasız olanların oranının düşük olduğu görülmektedir (%14). Ayrıca %1'lik bir grup ön lisans (2 yıllık yüksek okul) mezunu ve %1.5'lik bir grup da dört yıllık üniversite mezunudur. Buna göre sekiz yıllık zorunlu eğitim kapsamında değerlendirildiğinde ilk ve ortaokul mezunu olanların oranı %73 iken lise ve sonrası eğitim sürecini devam ettirenlerin oranı ise %13'tür. Bu da bize örneklem grubunun eğitim düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Nispeten genç nüfusa sahip olan örneklem grubunda okuma yazma oranı %89,5'dir.

Yoksulluğun somut bir düzlemde sorgulanabileceği temel parametrelerden biri aylık gelirdir. Kişilerin elde ettikleri gelir ile yoksulluk durumları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Birçok kişi için elde edilen gelir mahrem bir konudur. Öyle ki çalışmaya katılan katılımcıların birçoğu aylık gelirlerini açıklamak konusunda çok çekingen davranmışlardır. Gelirler, katılımcılara hane bazında sorulmuştur. Bununla birlikte katılımcının anne- baba kardeşler, ya da eşin anne-baba ve kardeşleri gibi geniş aile biçiminde yaşayanların olması, aile içinde çalışanların ya da emekli maaşı olanların da bu hane içi gelire dâhil edilerek söylendiği gözlemlenmiştir. Buna rağmen katılımcıların gelirleri oldukça düşüktür. Aylık gelir düzeyleri arasında en yüksek dağılım %52'lik yüzdeler oranıyla 501-1000 YTL aralığındadır. 2000 YTL üstü gelire sahip olanların oldukça ise en düşük düzeyde (%2)'dir. Dağılımın diğer yüzdelere bakıldığında katılımcıların %15,5'inin 500YTL'den az, %14,5'inin işsiz ve hiç geliri olmadığı, %11,5'inin 1001-2000 YTL arası gelire sahip oldukları görülmektedir. Aylık gelirlerinin belli olmadığını söyleyenlerin oranları ise %1'dir. Genel olarak bakıldığında hanelerin toplam gelirleri 1000 YTL ve altı düzeyinde yoğunlaşmaktadır. Bu rakam, yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Türk-İş 2014 Temmuz ayı raporlarına göre, Türkiye'de yoksulluk sınırı 3,853 lira, açlık sınırı ise 1,177 liradır. Bu veriler ışığında örneklem grubunun ağırlıklı olarak yoksulluk ve açlık sınırının altında olduğu söylenebilir. Bunların dışında örneklem grubun herhangi bir sosyal güvenceye sahip olup olmadığı da sorgulanmıştır. Katılımcıların dörtte biri herhangi bir sosyal güvenceden yoksundur. Buna karşın atılımcılar arasında belediye, valilik gibi resmi kurum ya da kuruluşlardan düzenli yardım alanların oranı sadece %6'dır. Yardım almadığını belirtenler, SSK ya da diğer sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olmalarından dolayı yardım alamadıklarını sıklıkla ifade etmişlerdir. Bu noktada katılımcılar, devletin ya da belediyelerin sosyal yardımların sağlanması konusunda yetersizliklerinden şikâyet etmişlerdir (2014).

4.2. Yoksulların Yoksulluk Algısı ve Kendilerini Ait Hissettikleri Toplumsal Sınıf

Yoksulların kendi öznel durumlarının ne denli farkında olduklarını anlayabilmek için katılımcılara yoksul olarak kimi gördükleri sorulmuştur. Bunu yaparken ki temel varsayım kişilerin yoksulluklarının farkında olmaları için öncelikli olarak yoksullukla ilgili bir bilince sahip olmaları gerektiğidir. Böylece

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Özne Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhul Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

Mann'ın analizinin ilk basamağı da gerçekleştirilmiş olmuştur. Katılımcıların, %79,5'i yoksul olarak parası olmayanları görmektedir. %2,5'i "evi ve arabası olmayanlar", %2,5'i "gariban olanlar", %2'si "sevgisi olmayan ve her şeyden yoksun olan", %2'si "borcu olan" yanıtını vermiştir. Bu noktada çalışmada çok çarpıcı bir veriye ulaşılmıştır Katılımcıların sadece %4,5'i "bizim gibi olanlar" cevabını vermiştir. Oysaki örneklem grubunun tamamına yakını yoksulluk sınırının, ağırlıklı bir kesimi ise açlık sınırının altında yaşamaktadır. Buna karşın kendilerini yoksul olanlarla aynı görmemektedirler. Çalışmaya dair diğer anlamlı bir veri de katılımcıların yoksulluğun nedenlerini, sıklıkla karakter zayıflığı, tembellik, kontrol eksikliği, aklını kullanamama, kendisini eğitmeme, hakkını aramama, ezik ve merhametli olma, karnını doyurmayı bilmeme gibi negatif ve kişisel özelliklere bağlamalarıdır. Bu tarz bir bakış açısında, yoksul olan kendisini içinde bulunduğu koşulların sorumlusu olarak değerlendirmektedir. Verilen cevapların bu yönde olduğu görülmektedir. Yoksulluğu ya da yoksulu, yapısal nedenlere dayalı olarak tanımlamanın yaygın olmadığını söylemek mümkündür. Buna karşın zenginliği ise olumlu göndermelerle açıklamayı tercih etmişlerdir. Zengine yönelik daha olumlu tanımlamalar yapıırken yoksula yönelik (kendilerine) daha olumsuz yargılamalar yapıldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle zenginler için güçlü olmaları atfı önem kazanırken yoksul için güçsüz olan ya da güçlü olmayı beceremeyen şeklinde kendilerine yönelik daha yargılayıcı bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Bu sorunun akabinde siz kendinizin yoksul olduğunu düşünüyor musunuz diye sorulmuştur? Katılımcıların dörtte üçü hayır, %20'si bilmiyorum, %4'ü evet cevabını vermiştir. Bu verili, çalışmanın ilk bölümünde tartışılan öznel yoksulluk tanımının kendi içinde barındırdığı handikaplar bakımından oldukça anlamlıdır. Benzer bir durumla katılımcılardan kendi ekonomik durumlarını değerlendirmeleri istendiğinde de karşılaşılmaktadır. Kişilere ekonomik durumu sorulduğunda %41,5'i "ne iyi ne kötü", %21'i iyi, %16'sı kötü, %17,5'i ise çok kötü cevabını vermiştir. Kişiler gündelik yaşamlarında yoksulluğu derinden yaşamalarına karşın kendilerini yoksul olarak tanımlamamakta veya ekonomik durumlarının kötü olduğunu söylememektedirler.

Mann'ın analizinin birinci basamağının tamamlayıcısı olması bakımından katılımcıların kendilerini hangi toplumsal sınıfa ait hissettiklerine yönelik düşünceleri sorulmuştur. %54,5'i orta sınıfa ait hissettiğini, %41,5'i alt sınıfa ait hissettiğini belirtmiştir. Ortanın altı sınıfa ait olduğunu belirtenlerin oranı ise %2, ortanın üstü yanıtı verenlerin oranı %0,5'dir. Kişinin kendilerini hangi sınıfa ait hissettikleri ile eğitim durumları ve gelir düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı cevaplanması amaçlanan başka bir soru olmuştur. Çünkü sınıf bileşeni, bireylerin kontrol ettikleri maddi kaynakları ve fiziksel yaşam koşullarını yansıtmaktadır. Sınıf, ekonomik içerimi olan bir kavramdır. Eğitim durumu

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

ise kişinin kendi sınıfsal konumunu doğru değerlendirmesi açısından bilinç düzeyi üzerinde doğrudan belirleyicidir. Çalışmanın sonucunda bu anlamda anlamlı verilere ulaşılmıştır. Gelir düzeyine göre ait hissedilen toplumsal sınıf arasındaki ilişkiyi ele alan çapraz tabloya göre anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($\chi^2(5) = 89,491$ $p < .005$). Aylık net geliri 1000 YTL ve altı olan katılımcılar arasında kendisini orta ve alt sınıfa ait hissedenenlerin çoğunluğu oluşturmaktadır. Yine bu gelir aralığında kendisini orta üst ya da üst sınıf olarak değerlendirenlere rastlanılmamıştır. Eğitim durumu ile toplumsal sınıf aidiyetliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2(5) = 81,481$ $p < .005$). İlkokul mezunu olan katılımcılar arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenenlerin oranı %55.9, alt sınıfa ait hissedenenlerin oranı %40.7'dir. Ortaokul mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenenlerin oranı %57.1, alt sınıfa ait hissedenenlerin oranı %42.9'dur. Lise ve dengi okul mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenenlerin oranı %65, alt sınıfa ait hissedenenlerin oranı %35'tir. Üniversite mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenenlerin oranı %66.7 alt sınıfa ait olduğunu hissedenenler ise bulunmamaktadır. Eğitim düzeyi düşük olanlarda kendilerini alt sınıf olarak tanımlayanların oranlarını yüksektir. Bu durum, kişinin eğitim düzeyi arttıkça toplumsal konumunu değerlendirme becerisinin artması ile ilişkili olabileceği gibi Türkiye'de eğitimin iş bulma ve gelir elde etme konusunda önemli belirleyicilerden biri olmasıdır. Bu anlamda görece kişilere fırsat sunmaktadır. Bu durum her üniversite mezununun iyi gelirliliğe sahip olacağı yönünde anlaşılmalıdır. Buna karşın özellikle alt ve ortanın altı sınıflar için üst basamaklara çıkabilmek adına önemli bir araç olma özelliğini korumaktadır.

Sonuç olarak, toplumsal sınıfın somut belirleyici ölçütü olan gelir ya da ekonomik sermaye sahipliği, özellikle alt gelir grubunda yer alanlar için bizden daha kötü durumda olanlar da var noktasında değerlendirilmektedir. Ayrıca bireyin içinde bulunduğu toplumsal-kültürel çevrenin yoksulluk konusunda sahip olduğu sosyal bilişsel temsillerin yoksul bireylerin kimlik oluşumunu veya benlik algısını büyük ölçüde etkilediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla kişinin kendisini ait hissettiği sınıf sorusuna yapısal ölçütlerden ziyade bu kimlik ve benlik oluşumuna etki eden bilişsel algılamaların etkili olduğu söylenebilir. Örneklem grubunun ekonomik olarak alt gelir grubunda yer aldığına dikkat edildiğinde kendisini orta, ortanın üstü ya da üst sınıfa ait hissediyorum şeklindeki yanıtları, bu tarz bilişsel temsillerin ve şükürcü bir bakış açısının etkili olduğu söylenebilir.

4.3. Yoksulların Zenginlik Algısı

Mann'ın analizinin ikinci aşamasında kişinin kendi kimliğini tanımlaması için bir gurubu referans alması gerektiği kabulü vardır (Mann, 1973:12). Böylece kendini öteki üzerinden tanımlayabilir. Öteki olan kendi değildir. Zengin ve fakir, işçi ve işveren gibi ötekileştirmeleri gibi Yani bir toplumda Yani bir

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhul Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

toplumda yoksullardan bahsedebilmek için karşılaştırma yapılabilir zenginler olmalıdır. Bu nokta da yoksul olanların kendilerini kimleri referans alarak tanımladıkları önemlidir. Bu açıdan katılımcıların zenginlik algılarının ne olduğunu ortaya koymak çalışmanın amaçlarından biri olmuştur.

Katılımcıların zenginlik algısına bakıldığında 3 temel algılama biçiminin olduğu görülmektedir. İlki kendisi dışında ya da kendisinden farklı olana yönelik rasyonel bakış açısı, ikincisi, yine farklı olana yönelik negatif algı (yargılayıcı, öfkeli), üçüncüsü ise bulunduğu konumu esprili olarak değerlendirmeye dayalı bakış açıdır. %64,5'inin zenginliği para ölçütüne göre değerlendirdikleri, parası olan zengindir şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu yanıtlar bir ölçüde katılımcıların kendisi dışında olana yönelik geliştirilen rasyonel algıya gönderme yapmaktadır. Çünkü nesnel temellere dayalı bir tanımlama yapılmıştır. Yapılan tanımlamalar, bir ölçüde, katılımcıların içinde buldukları koşulların, eksikliklerinin, sahip olmak istediklerinin bir yansımasıdır. Parası olan, borcu olmayan, fabrika sahibi, malı-mülkü olan ev kirası ödemeyen, emekli olan, yaşam standardı yüksek olan, sağlığı yerinde olan şeklindeki tanımlamalar da bu kategoride değerlendirilebilir. Haksız yere para kazanan, mutlu olan, kendine güvenen, lüks içinde yaşayan şeklindeki tanımları ise negatif yargılar olarak değerlendirilebilir. Gönlü zengin olan, Allah, şeklindeki tanımlamanın ise esprili bir algı olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak Smith'in belirttiği gibi, değerlendirildiğinde yoksulluk (yoksullar) ve zenginlik (zenginler) hakkında bireylerin ne düşündükleri, onlara karşı ne hissettikleri veya nasıl davrandıklarıyla ilgilidir. Bu noktada grupların kendileri hakkındaki tutumları önemlidir.

4.4. Yoksulların Türkiye'deki Sorunlara Yaklaşma Biçimleri

Toplum içinde yaşayan kişilerin mevcut sorunlara yaklaşma biçimlerinin kendi öznel durumları ile ilişkili olabileceği varsayılabilir. Örneğin menkul kıymetler piyasasındaki iniş çıkışların, bu alanda hiçbir yatırım yapma imkânı olmayan bir kişiyi doğrudan ilgilendirdiği söylenemez. Ya da alt sınıfa mensup birinin doğal gaz giderlerine yapılan zammı temel problemi olarak görmesi, üst sınıflarla kıyaslandığında daha olasılık dâhilindedir. Mann, bu durumun kişilerin sınıf bilincine sahip olup olmadıklarını anlamada işlevsel olabileceğini savunmuştur. Kişilerin toplumsal problemlere yaklaşımın sınıf kimlikleri ile doğrudan ilişkili olacağını savunmuştur. Bu yüzden topluma ve onun temel problemlerine dair değerlendirmeler ve çıkarımlar yaparken kendi sınıf kimliğini ne denli referans aldığına odaklanır. Çalışmada benzer bir durumun, yoksullar için de geçerli olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu doğrultuda katılımcılara Türkiye'nin en önemli probleminin ne olduğu sorulmuştur. Kendileri için en önemli gördükleri üç problemi işaretlemeleri istenmiştir.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Özne Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhul Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

Katılımcıların Türkiye'deki önemli 3 sorunun ne olduğuna yönelik verdikleri yanıtlara bakıldığında, katılımcıların belli bir kısmının sadece 2 y ada 1 sorun belirttikleri saptanmıştır. Buna göre, katılımcıların %27,5'i işsizlik ve terör, %19'u işsizlik, terör ve sağlık, %9,5'i sadece işsizlik ve %8'i işsizlik ve yoksulluk yanıtını vermiştir. Bazı katılımcılar soruya yanıt vermekten kaçınmışlardır (%6-12 kişi). Genel olarak bakıldığında işsizlik, temel sorun olarak değerlendirilmektedir. Bunlarla birlikte dağılımı oluşturan diğer kategoriler ise, alt yapı, eğitim, kriz, başbakan, yönetim, ayrımcılık, Kürt sorunu, organ mafyası gibi sorunlardan oluşmaktadır. Katılımcılara mevcut durumlarıyla ilişkili olabileceği düşünülerek, Türkiye'deki siyasi politikaların eşit ve sağlıklı işleyip işlemediği sorulmuştur. Böylece sisteme eleştirel bakıp bakmadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. % 92'nin Türkiye'deki siyasi politikaların eşit ve sağlıklı işlemediği yönündeki düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Genel olarak bakıldığında katılımcıların, Türkiye'deki mevcut siyasi politikalara, koşullara karşı eleştirel baktıkları söylenebilir. Bunun nedeni, içinde buldukları koşulların nedenini mevcut sistemin işleyiş mekanizmalarında görmeleridir. Yapılan görüşmelerde devletin, eğitim, sağlık, iş, barınma gibi konularda kendilerini destekler nitelikte çözüm ve politikalar geliştirmede sıklıkla vurgulanmıştır.

4.5. Yoksulların Hayatlarından Memnun Olma Durumları ve Gelecek Kaygıları

Mann'ın analizinin son basamağını alternatif bir toplum arzusu oluşturmaktadır (Mann, 1973:12). Kişilerin yaşadıkları toplumsal koşullardan farklı bir toplum arzu etmeleri, öznel durumlarından memnun olmamaları ile açıklanabilir. Yoksul kişilerin, mevcut yaşam koşullarından memnun olmamaları ve alternatif bir yaşam arzu etmeleri beklenebilir. Ancak teorik olarak böylesi bir beklenti içine girmek, pratikte durumun böyle yaşandığı anlamına gelmeyecektir. Örneklemin sınırlılığı içerisinde bu durum sorgulanmıştır. Katılımcılara hayatlarından memnun olup olmadıkları, kendi gelecekleri ve çocuklarının gelecekleri ile ilgili beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Çünkü bu durumun, kişilerin gelecek kaygılarını da doğrudan etkileyeceği varsayılmıştır.

Katılımcıların hayatlarından memnun olup olmadıkları sorulmuştur. %46,5'i hayatından memnun olduğunu belirtmiştir. Hayatından memnun olmayanların oranı %39, idare eder yanıtı verenlerin oranı ise %13'tür. Hayattan duyulan memnuniyet, kişisel ya da kolektif beklentilerin gerçekleşip gerçekleşmesiyle dolayısıyla beklentileri gerçekleşmesini sağlayan araçlara sahip olmakla ilişkilidir. Bununla birlikte, her zaman kendisinden daha kötü durumda olanlar üzerinden kendine atıfta bulunmak ya da kendini tanımlama şeklindeki savunma mekanizmasının sıkça kullanılması realitenin farklı şekilde ifade edilmesine yol açmaktadır. Kadereci bir bakış açısı, bu tutumun ya da adlandırmanın bir nedenidir. Bu

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhul Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

durum, inanılan dinle de doğrudan ilişkilidir. Koşulların karşısında şükretmek, isyan etmemek İslam dinin temel öğretileri arasındadır.

Araştırmaya katılanların geleceğe dair planlarının olup olmadığına yönelik sorular da yöneltilmiştir. Katılımcıların %37'si geleceğe dair planı olmadığını belirtirken, %19'u emekli olmak istediğini, %9'u çocuklarını okutup iş sahibi yapmak istediğini, %9'u kendine düzenli bir iş kurmak istediğini, %7'si ev almak istediğini, %3.5'i memlekete dönmek istediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra borçlarını ödemek, işlerini büyütmek, çok zengin olmak, evlenmek, kadrolu bir işte çalışmak çocukları evlendirip köye taşınmak, hacca gitmek ve düzenli bir hayat kurmak gibi farklı beklentilerin olduğu da görülmektedir.

Çocuk sahibi olan katılımcıların, çocuklarının gelecek yaşamlarına yönelik ne tür beklenti içinde oldukları sorulmuştur. %44'ü çocuklarının eğitim almasının önceliği olduğunu vurgulamıştır. Çocuklarının geleceğine yönelik herhangi bir planının olmadığını belirtenlerin oranı %19.5, iş kurmak yanıtı verenlerin oranı %5, iyi bir gelecek hazırlamak istediğini belirtenlerin oranı %4.5, evlendirmek yanıtı verenlerin oranı ise %2'dir. Katılımcıların cevaplarının sınırlılığı çerçevesinde, daha önce de tartışıldığı üzere Türkiye'de iyi bir gelecek formasyonunda eğitimin önemli bir formel kanal olarak görüldüğü söylenebilir.

Katılımcılara son olarak, gelecek beklentileri ile ilgili olarak, 5 yıl sonra hayat koşullarının nasıl olacağına dair düşünceleri sorulmuştur. Böylece yoksulluğun kişilerin gündelik hayatlarında herhangi bir karamsarlığa yol açıp açmadığı, gelecekte umutlu olup olmadıklarının anlaşılması amaçlanmıştır. Katılımcıların %54'ünün "iyi olacağını düşünmüyorum" seçeneği üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. "İyi olacağını düşünüyorum" yanıtı verenlerin oranı ise %10.5'dir. Geleceğin belirsiz olacağını belirtenler %20.5'lik oranla temsil edilmektedir. Genel olarak bakıldığında örneklem grubunun şu an buldukları durum ile 5 yıl sonra bulacakları durum arasında her iki tabloda da görüldüğü gibi karşılıklı olduğunu görmek mümkündür. Bir önceki tabloda %46.5 ile şu andaki koşullarından memnun olduklarını söyleyenlerin geleceğe yönelik daha karamsar bir tutum izlediklerini söylemek mümkündür. Tabloda dikkat çeken diğer bir nokta "belirsiz" yanıtı verenlerdir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların geleceğin belirsizliğine yönelik değerlendirmeleri aynı zamanda içinde yaşadıkları koşulların kendilerini ni güvende hissedebilecek şekilde donanımına sahip olmamasıyla ilişkilidir. Belli bir sermayeye sahip olmayan grup, kendisini ileride de güvende hissettirebilecek mekanizmalardan uzak kalacağını düşünmektedir. Geçici işlerde çalışmak, birikim yapamamak, sosyal güvenliğin yetersizliği, bu güvensizliğin temel nedenleri arasında sayılabilir. Katılımcıların bu noktaları özellikle yapılan görüşmelerde özellikle vurguladıklarını söylemek gerekmektedir.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

SONUÇ

Sosyal bilimler içinde birçok farklı kol, bir taraftan yoksulluğu anlamaya çalışırken bir taraftan da bir problem olarak onunla nasıl mücadele edileceğine odaklanmaktadır. Her bir kolunun olgunun farklı bir yönüne odaklanması, bir taraftan literatürün genişlemesine neden olurken, bir taraftan da yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesi de dâhil olmak üzere olguya ilgili birçok konuda ciddi görüş ayrılıklarının doğmasına neden olmaktadır.

Yoksulluğun nasıl tanımlanacağı sorunsalı, olguya nasıl yaklaşıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Yoksulluğa toplumsal bir problem olarak yaklaşanlar ve biyolojik temelli açıklayanlar, mutlak ve göreceli yoksulluk tanımları ayırımı yapmaktadır. Bunların dışında yoksulluların kendilerini ne olarak tanımladıklarına odaklanan öznel yoksulluk tanımlamaları da vardır. Bu tanımlamaların hiçbiri mutlak bir doğruluğu ifade etmemekte, sadece yöntemsel olarak olgunun nasıl irdelenmediği ile ilgilidir. Ayrıca her birinin kendi içinde handikapları bulunmaktadır. Hazırlanmış olan bu çalışmaya, fikrinsel olarak bir çıkış noktası sunan öznel yoksulluk olgusu da kendi içinde handikaplar barındırmaktadır. Bunlardan en önemlisi, bizzatihi yoksulluğu yaşayanların kendilerini yoksul olarak değerlendirmelerinin oldukça zor olmasıdır. Ya yoksullukla ilgili kabul gören birçok parametreyi kendi öznel hayatları üzerinden değerlendirmekte zorluk çekmeleridir. Çalışma, bu temel problem üzerinden yola çıkmaktadır. Yoksulluğu gerçekten yaşayan kişilerin kendilerini nasıl gördükleri, bu konudaki farkındalıklarının boyutları anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışma Denizli ilinde yapılmış bir alan çalışması üzerine yapılandırılmıştır. Mann'ın sınıf bilincini ölçmek adına kullandığı teorisinin kişilerin yoksulluklarının farkında olup olmadıklarının anlaşılmasında işlevsel olabileceği düşünülmüştür. Teoriyi oluşturan temel basamaklardan yararlanılarak, kişilerin yoksul ve zengin olarak kimi gördükleri, Türkiye'deki temel problemler içinde yoksulluğu nereye yerleştirdikleri, kendi mevcut durumlarından memnun olup olmadıkları ve gelecek kaygılarının neler olduğu ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu çerçevede anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Yoksulluğu gündelik hayatında derinden yaşayana katılımcılar bile mevcut durumlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye'nin temel problemleri içinde yoksulluğu diğer problemlerin gerisinde görmektedirler. Kendini alt sınıfa mensup görenlerin oranı oldukça azdır. Yoksulluğu yapısal bir problem olarak görmekten ziyade birey temelli açıklama eğilimindedirler. Elde edilen bu bulguların nedenleri ayrı bir çalışmanın konusu olabilir. Ancak elde edilen bulguların sınırlılığı içerisinde yoksulların kendi durumlarını açıklarken daha iyi durumdakilerle değil de daha kötülerini referans aldıkları söylenebilir. Bu durum, yoksullar için ciddi yanılgılara neden olabilmektedir. Ayrıca görüşmeler

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

SONUÇ

Sosyal bilimler içinde birçok farklı kol, bir taraftan yoksulluğu anlamaya çalışırken bir taraftan da bir problem olarak onunla nasıl mücadele edileceğine odaklanmaktadır. Her bir kolunun olgunun farklı bir yönüne odaklanması, bir taraftan literatürün genişlemesine neden olurken, bir taraftan da yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesi de dâhil olmak üzere olguya ilgili birçok konuda ciddi görüş ayrılıklarının doğmasına neden olmaktadır.

Yoksulluğun nasıl tanımlanacağı sorunsalı, olguya nasıl yaklaşıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Yoksulluğa toplumsal bir problem olarak yaklaşanlar ve biyolojik temelli açıklayanlar, mutlak ve göreceli yoksulluk tanımları ayırımı yapmaktadır. Bunların dışında yoksulluların kendilerini ne olarak tanımladıklarına odaklanan öznel yoksulluk tanımlamaları da vardır. Bu tanımlamaların hiçbiri mutlak bir doğruluğu ifade etmemekte, sadece yöntemsel olarak olgunun nasıl irdelenmediği ile ilgilidir. Ayrıca her birinin kendi içinde handikapları bulunmaktadır. Hazırlanmış olan bu çalışmaya, fikrinsel olarak bir çıkış noktası sunan öznel yoksulluk olgusu da kendi içinde handikaplar barındırmaktadır. Bunlardan en önemlisi, bizzatihi yoksulluğu yaşayanların kendilerini yoksul olarak değerlendirmelerinin oldukça zor olmasıdır. Ya yoksullukla ilgili kabul gören birçok parametreyi kendi öznel hayatları üzerinden değerlendirmekte zorluk çekmeleridir. Çalışma, bu temel problem üzerinden yola çıkmaktadır. Yoksulluğu gerçekten yaşayan kişilerin kendilerini nasıl gördükleri, bu konudaki farkındalıklarının boyutları anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışma Denizli ilinde yapılmış bir alan çalışması üzerine yapılandırılmıştır. Mann'ın sınıf bilincini ölçmek adına kullandığı teorisinin kişilerin yoksulluklarının farkında olup olmadıklarının anlaşılmasında işlevsel olabileceği düşünülmüştür. Teoriyi oluşturan temel basamaklardan yararlanılarak, kişilerin yoksul ve zengin olarak kimi gördükleri, Türkiye'deki temel problemler içinde yoksulluğu nereye yerleştirdikleri, kendi mevcut durumlarından memnun olup olmadıkları ve gelecek kaygılarının neler olduğu ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu çerçevede anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Yoksulluğu gündelik hayatında derinden yaşayana katılımcılar bile mevcut durumlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye'nin temel problemleri içinde yoksulluğu diğer problemlerin gerisinde görmektedirler. Kendini alt sınıfa mensup görenlerin oranı oldukça azdır. Yoksulluğu yapısal bir problem olarak görmekten ziyade birey temelli açıklama eğilimindedirler. Elde edilen bu bulguların nedenleri ayrı bir çalışmanın konusu olabilir. Ancak elde edilen bulguların sınırlılığı içerisinde yoksulların kendi durumlarını açıklarken daha iyi durumdakilerle değil de daha kötülerini referans aldıkları söylenebilir. Bu durum, yoksullar için ciddi yanılgılara neden olabilmektedir. Ayrıca görüşmeler

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

esnasında katılımcıların durumları kötü olsa şükretme eğiliminin yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Ne olursa olsun kendi durumuna şükretmek, katılımcılarda yoksulluğa dair daha kabullenici bir tavrın gelişmesine neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- Alemdar, T.; Demiröğdem, Ö. N. (2012). 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Konya.
- Altay, A. (2007). “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu, Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi”, Ege Akademik Bakış, 7 (1), 337-362
- Buğra, A., Keyder, Ç. (2003). “New Poverty and the Changing Welfare Regime of Turkey”, <http://www.undp.org.tr> (26 Ağustos 2009), UNDP: Ankara.
- Choussodovsky, M. (1998). Yoksulluğun Küreselleşmesi, İstanbul:Çivi Yazıları.
- Demiral M.; Tutar E. (2007). “Türkiye’de Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Sürecinde STK’ların Önemi”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, 331-349, Çanakkale.
- Demiral, M. (2007). “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Küresel Yoksulluk ”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Küresel Yoksulluk Bildiriler Kitabı, T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 19-21 Ekim, Çanakkale, 48.
- Demircan, E. (2007). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Kamu Kesiminin Rolü: Devlet Bütçesi İçerisinde Sosyal Transferlerin Payı”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, 255-275, Çanakkale.
- Emler, N.; McNamara, S. (2007). “Civic and Social Engagement Outcomes of Learning”, in Understanding the Social Outcomes of Learning, Centre for Educational Research and Innovation, OECD, 67-92.
- Eraydın, A. (2006). “Mekansal Süreçlere Toplu Bakış”, Değişen Mekan, Mekansal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış, Derleyen: A. Eraydın, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 25-68.
- Erdugan, F.E. (2010). Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği, Özürlüler Uzmanlığı Tezi, Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayını.
- Gül, H. (2008). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları”, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmalar, Derleyen: Nurgün. Oktik, İzmir:Yakın Yayınları, 57-97
- Gürses, D. (2006). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, Haziran, 59-74
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2001). Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği, İstanbul:İletişim Yayınları.
- İnsel, A. (2005). Yoksulluk, Dışlanma ve STK, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, No:6.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

Kane, D. (2003). *Distinction Worldwide? Bourdieu's Theory of Taste in International Context*, Science Direct, Poetics, (31), 403-421

Karakurt, R. Kara, M.; Dönmez, C.Ö. (2007). "Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Yerel STK'ların Rolü:Çanakkale Örneği", IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 425-439, Çanakkale.

Kaya, G. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Gelir Dağılımı, Yoksulluk Ve Sosyal Politikaların Evrimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kaygılak, S. (2001). "Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması", Praksis, (2), 124-172.

Kurtuluş, H. (2005). "Bir Ütopya Olarak Bahçeşehir", İstanbul'da Kentsel Ayrışma:Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar İçinde, Derleyen: H. Kurtuluş, , İstanbul: Bağlam Yayınları, 77-127.

Mann, M. (1973). *Consciousness and Action Among The Western Working Class*, Atlantic Highlands, NJ: Humanities Press.

Mingione, E. (1993). "The New Urban Poverty and Underclass Introduction", International Journal of Urban and Regional Research, (17) 3, 24-326.

Mingione, E. (1993). "The New Urban Poverty and the Underclass: Introduction", International Journal of Urban and Regional Research, 7 (3), 324-326.

Nash, R. (2003). "Social Explanation and Socialization: on Bourdieu and the Structure, Disposition, Practice Scheme", The Sociological Review, USA, 43-63

Robbins, D. (2005). "The Origins, Early Development And Status Of Bourdieu's Concept Of Cultural Capital", The British Journal of Sociology, (56), 1, 13-31

Şengül, T.; Ersoy, M. (2000). *Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri- Ankara Örneği*, Ankara: ODTÜ Yayınları.

Yılmaz, C. (2008). "Kentsel Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Risk İlişkisinin Dönüşümü", Türkiye'de Yoksulluk Çalışmalar, Derleyen: Nurgün. Oktik, İzmir: Yakın Yayınları, 163-207.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yoksulların Kendi Öznel Durumları İle İlgili Farkındalıklarına Dair Bir Alan Çalışması:

Denizli İli Örneği, Hande Şahin, Zuhâl Çiçek

Volume 8 (1) 2015, 48 - 74

E-KAYNAKÇA

TÜSİAD, (2000). “Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk-Avrupa Birliği ile Karşılaştırma”, <http://www.tusiad.org/turkish/rapor/gelir/BOLUM2.pdf> (10.07.2007)

UNDP (1999). Human Development Report”, http://hdr.undp.org/reports/global/1999/en/pdf/hdr_1999_full.pdf (18.07.2007)

UNDP (2005). İnsani Gelişme Raporu, Türkiye. <http://www.undp.org.tr> (01. Aralık 2009)

TÜİK, (2005). Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (13 Aralık 2006).

TÜİK, (2005). Hane Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (13 Aralık 2006).

TÜİK, (2006). Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (01 Aralık 2009).

TÜİK, (2007). Hane Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (01 Aralık 2009).

TÜİK, (2008). Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (27 Aralık 2008).

TÜİK, (2009). Hane Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (8 Aralık 2009).

TÜİK, (2010). Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (21 Aralık 2010).

TÜİK, (2011). Hane Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (30 Aralık 2011).

TÜİK, (2012). Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (25 Aralık 2012).

TÜİK, (2013). Hane Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (15 Kasım 2013).

TÜİK, (2014). Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc> s.1 (20. Aralık 2014).

World Bank (2005). World Development Report 2000/2001, Attacking Poverty, Erişim: <http://sitesources.worldbank.org/INTPOVERTY/Resources/WDR/English-Full-Text-Report/chc.pdf> (12.07.2007)

Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Gelir Dağılım ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Raporu, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Gelir Dağılım ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Raporu, Ankara.